

בכור שנפל לבור

משנה מסכת ביצה פרק ג משנה ד

בכור שנפל לבור

רבי יהודה אומר ירד מומחה ויראה אם יש בו מום יעלה וישחוט ואם לאו לא ישחוט
רבי שמעון אומר כל שאין מומו ניכר מבעוד יום אין זה מן המוכן :

5

תוספתא מסכת ביצה (יום טוב) (ליברמן) פרק ג

הלכה ב

אותו ואת בנו שנפלו לבור

ר' ליעזר אוי מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ושחטו והשיני עושה לו פרנסה במקומו בשביל שלא
ימות

10

ר' יהושע אוי מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ואינו שוחטו ומערים ומעלה את השני רצה שלא
לשחוט אחד מהן הרשות בידו
הלכה ג

בכור שנפל לבור¹ אף על פי שמומו ניכר מערב יום טוב ולא התירו מומחה אין שוחטין אותו ביום
טוב לפי שאינו מן המוכן

15

תלמוד בבלי מסכת שבת דף מו עמוד ב

רמי ליה אביי לרבה : תניא, מותר השמן שבנר ושבקערה - אסור, ורבי שמעון מתיר. אלמא : לרבי
שמעון לית ליה מוקצה. ורמינהו, רבי שמעון אומר : כל שאין מומו ניכר מערב יום טוב - אין זה מן
המוכן! -

הכי השתא! התם - אדם יושב ומצפה אימתי תכבה נרו, הכא - אדם יושב ומצפה מתי יפול בו מום?
מימר אמר : מי יימר דנפיל ביה מומא, ואם תמצוי לומר דנפיל ביה מומא - מי יימר דנפיל ביה מום
קבוע, ואם תמצוי לומר דנפיל ביה מום קבוע - מי יימר דמזדקק ליה חכם?

20

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ביצה פרק ג הלכה ד

מחלפה שיטתיה דר' יודה דתנינן תמן ר' יהודה אומר אם לא היתה נבילה מערב שבת אסורה לפי
שאינה מן המוכן והכא הוא אמר הכין

25

ר' יודה כדעתיה דר' יודה אמר אין המומחה תורה

רבי חונה בשם רבי אבא דר' יודה היא דרבי יודה עבד ראיית בכור כראיית טריפה כמה דאת אמר
תמן רואין את הטריפה בייט ודכוותה רואין את הבכור ביום טוב

רבי יודן בעי דמאי מדבריהם וראיית טריפה מדבריהן כמה דאת אמר רואין את הטריפה ביום טוב
ודכוותה מפרישין את הדמאי ביום טוב

30

ר' אבהו בשם רבי יוסי בן חנינה כל שמומו ניכר מערב יום טוב ולא התירו מומחה אלא ביום טוב
אין זה מן המוכן והא תני עגל בכור שנולד מן הטריפה בייט מותר אמר רב חסדא תיפתר שעבר
המומחה וראהו אתא עובדא קומי ר' אימי וסבר מימר ר' יודה ור' שמעון הלכה כר' יודה אייתי רב
הושעיה מתניתא דבר קפרה מדרומא ותנא וחכמים אומרים כל שמומו ניכר מערב יום טוב ולא
התירו מומחה אלא ביום טוב אין זה מן המוכן וקיבלה וחזר ביה

35

¹ בכ"י ערפורט, לונדון ודפוס ראשון, נוסף - ר' שמעון אומר

ברם צריך אילו בכור דאיתיליד ביה מומא ביומא טבא מהו לאחוזיה לחכם ביומא טבא ומשרייה ומיכליה מי אית ביה משום מוקצה אי לא מי אמרי' כיון דלא מישתרי מחולא מוקצה הוא או דילמא מכי אית ליה בדעתיה דהשתי נפיל ביה מומא לא הוה מוקצה

40 אם תימצא לומר היכא דלא איתיליד ביה מומא מחולא אלא ביומא טבא מוקצה הוא הכא דאיתיליד ביה מומא והוא מובהק דידע דמישתרי עליוהי מי אית ביה משו' מוקצה אי לא מי אמרי' כיון דידע דמום מובהק הוא לא מקצאי מדעתיה או דילמא כיון דלא ידע אי מיזדקק ליה חכם אי לא מוקצה הוא

45 מיפלג פליגו בה ר' יהוד' ור' שמעון דר' יהוד' אמ' לא הוה מוקצה כי האי גוונא אף על גב דר' יהוד' מחמיר במוקצה בעלמ' הכא מקיל דהא דעתיה עליה ור' שמעון אמ' כי האי גוונא הוי מוקצה אף על גב דר' שמעון שרי מוקצה בעלמ' הכא אסר דאמ' מי יאמ' דמיזדקק ליה חכם מאי היא דתני בכור שנפל לבור ר' יהוד' אומ' ירד מומח' ויראה אם יש בו מום יעלה וישחוט ואם לאו לא ישחוט ר' שמעון' אומר כל שאינו מומו ניכר מערב יום טוב אינו מן המוכן

50 הלכה כר' יהודה או כר' שמעון? ת"ש ר' אמי ורדינאה חזי בוכרא דבי נשיאה הוה ביומא טבא לא הוה חזי אמר רב אמי שפיר עבוד דלא חזיי והא רב אמי גופיה חזיה ההוא היכא דחזייה למומיה מאתמול ולא קביל סהדי דלא הוא רמא ביה מומא וכיון דחזא מומיה מאתמול ואמ' אית לי סהדי למחר לית ביה משום מוקצה כי ההוא דאתא לקמיה דרבא ואייתי בוכר' לאחזייה ליה והוה חיף רישיה חזא למומיה אמ' ליה זיל האידנא ותא למחר ואייתי לי סהדי דלא את רמא ביה מומא למחר אייתי סהדי אמר להו אמרו לי גופה דעובדא היכי הוה אמרו ליה הו רמו שערי להך גיסא דהוצא ועייל רישיה ופסקיה לשפוותיה אמר להו ומי איכוין ליה אמרו ליה לא וכי איכוין מי אסיר אין דתניא כל מום לא יהיה בו אין לי אלא שלא יהיה בו מניין שלא יגרום לו ת"ל כל מום אחד מום ואחד כל מום וכן לאסהודי עליה לא מהימן הוא לנפשיה אלא צריך סהדא אחריני' דלאו הוא שדא ביה מומא.

המב"ם הלכות יום טוב פרק ב הלכה ג

60 וכן בהמת קדשים שנולד בה מום ביום טוב הואיל ולא היתה דעתו עליה מערב יום טוב אסור לשחטה ביום טוב, לפיכך אסור לראות מומי קדשים ביום טוב גזירה שמא יתירם החכם במומן ויבא זה לשחוט בו ביום, אבל רואה הוא המום מערב יום טוב ולמחר מתיר או אוסר. +/השגת הראב"ד/ לפיכך אסור לראות מומי קדשים ביום טוב. א"ל ואפילו נולד בו מום מערב יום טוב אין רואין אותו הלכה ד

65 בכור שנולד ומומו עמו הרי זה מוכן ואין מבקרים אותו ביום טוב, ואם עבר וראה מומו ובקרו והתירו הרי זה שוחט ואוכל, בכור שנפל לבור עושה לו פרנסה במקומו שהרי אינו יכול להעלותו מפני שאינו ראוי לשחיטה ביום טוב, אותו ואת בנו שנפלו לבור מעלה את הראשון על מנת לשחטו ואינו שוחטו, ומערים ומעלה את השני על מנת לשחטו ושוחט את איזה מהן שירצה, משום צער בעלי חיים התירו להערים, בהמת חולין שנפלה מן הגג והרי היא צריכה בדיקה שוחטין אותה ביום טוב ותבדק אפשר שתמצא כשירה ותאכל. +/השגת הראב"ד/ ואם עבר ובקרו מבוקר ופוחטין אותו. א"ל/ ולמה אין רואין אותו לכתחלה שמה לא יהיה מום קבוע ונמנל מטלטל מה שאינו ראוי לו שאי אפשר בלא טלטול או שמה לא יקדקק בראייתו מפני שמתח יום טוב.

75 [ד] ר' יהודה סובר רואין את המומין ביום טוב. ור' שמעון סובר אין רואין את המומין ביום טוב. ומפורש בתורה שבכור קדש, אלא אם נפל בו מום קדושתו עוברת ומותר לאכלו כחולין שני כי יהיה בו מום פסח וכו', ויתבאר לך כל המומין שמותר לשחוט בהם את הבכור במסכת בכורות. ולפיכך אם נפל לבור ולא נעשה בו מום אסור להעלותו מן הבור שהרי אינו ראוי לאכילה אף על פי שכלל הוא אצלינו צער בעלי חיים דאוריתא. ואמר ואם לאו לא ישחוט ולא אמר ואם לאו לא יעלה, רצה להשמיעך שאם עבר אדם והעלהו מן הבור והיה בו מערב יום טוב מום עובר שאסור לשחוט את הבכור עליו, והרי הוא עכשיו אחרי שהעלוהו מום קבוע, אסור לשחטו ביום טוב. לפי שהיה עולה בדעתינו כיון שהתחיל בו המום מערב יום טוב דעתיה עליה ואינו מוקצה. **לפי שגם ר' יהודה סובר דוקא בשהיה בו מום גלוי מערב יום טוב, ולא התיר בכור שנפל לבור שישחט ביום שנפל בו היום אלא מפני צער בעלי חיים מעלין אותו וישחט כיון שמותר לדעתו ראית מומין ביום טוב, אבל אם העלוהו ונסתלק צער בעלי חיים אין שום דרך לשחטו ואפילו נעשה המום עובר מום קבוע הרי הוא מוקצה.** ויתבאר לך בבכורות מומין עוברין ומומין קבועין. ולר' שמעון שאוסר ראית מומין ביום טוב אסור לראותו בשום פנים. והלכה כר' שמעון.

דמב"ס הלכות בכורות פרק ג
הלכה א

90 אין שוחטין את הבכור אלא על פי מומחה שנתן לו הנשיא שבארץ ישראל רשות ואמר לו התר בכורות במומן, אפילו היה מום גדול וגלוי לכל לא יתירו אלא מומחה שנטל רשות, וכל הבכורות אדם רואה חוץ מבכורי עצמו.
הלכה ב

95 אם אין שם מומחה והיה המום מן המומין הגלויין המובהקין, כגון שנשמית עינו, או נקטעה ידו, או נשברה רגלו, הרי זה ישחט על פי שלשה בני הכנסת, וכן בכור שיצא לחוצה לארץ ונפל בו מום מובהק, הרי זה יותר על פי שלשה בני הכנסת.

תוספות רי"ד מסכת ביצה דף כה עמוד ב

100 בכור שנפל לבור וכו' פי המורה דבכור בעל מום מיירי שלא הראהו לחכם מבעוד יום ואינו נראה לי דהא מייתי לה להא מתניתין בפ' כירה ואמר' עליה מי יימר דנפל ביה מומא ואי בבכור בעל מום מיירי הא קים ל' דנפל ב' מומא הילכך מה שפרשתי התם במהדורא תנינא נראה לי **דבכור תם שנפל מערב יום טוב מיירי דמספקא לן אי נפל ב' מומא אי לא:**

ספר המכתם עמ' 231

וריש ה דיל פירש טעמ' דאין רואין מומין ביום טוב משום דמיהוי כמי שדן את הדין, ולדידיה ט נמי כיון דאין רואין הוה ליה מוקצה ט.

משנה ברורה סימן תצח ס"ק נ

105 אין חכם יכול וכו' - בין שהומם ביום טוב בין שהומם מערב יום טוב משום דמיחזי כמתקן דאסור ביום טוב ולא דמי לשאר הוראה שאין האיסור וההיתר תלוי בהוראת פי המורה אלא בידיעת הדבר משא"כ בבכור אפילו יש בו מום גמור כל שלא התירו אותו חכם או ג' הדיוטות ושחטו אסור ולפיכך כשמתירו הרי הוא כמתקנו :

המאור הקטן מסכת ביצה דף יד עמוד א
והא דאמרינן אסור להראות סכין לחכם ביום טוב פירשה הרי"ף ז"ל משום גזירה שמא יצא חוץ
לתחום ובפרק משילין נראה שאין לגזור משום תחומין למאן דאמר תחומין דרבנן וה"ר שלמה ז"ל 110
פ"י משום דאושא מילתא ונראה כמו שדעתו למכור באיטליז ולי נראה ראיית סכין כראיית בכור
היא שמעכבת השחיטה ונראה כמתקן וכדן את הדין.

מלחמת ה' מסכת ביצה דף יד עמוד א
וטעמו של בעל המאור ז"ל אינו דראיית סכין כראיית טריפה הוא וכשאר ההוראות שמותרות ביום
טוב ואינו דומה לראיית בכור שהוא יוצא מכלל קדשי מזבח לפסולי המוקדשין בהתירה זו נמצא 115
שהוא מתיר את האיסור ואם היה טעמו עיקר אף תלמיד חכם אינו רואה לעצמו וטוב מזה ומזה
גזירה שמא ישחזו במשחזות: